

**„PRZENIKANIE I ROZPOWSZECZNIANIE IDEI
ORAZ DOŚWIADCZEŃ:
ZAGADNIENIA MIĘDZYNARODOWEGO
BIBLIOTEKOSZNAWSTWA PORÓWNAWCZEGO”¹
XIII Międzynarodowa Naukowa i Środowiskowa Konferencja
Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UJ
(Kraków, 4-5 czerwca 2007 r.)**

Współczesne bibliotekarstwo, a co za tym idzie także bibliotekoznawstwo, nie może być uprawiane wyłącznie w lokalnym kontekście. Choć z całą pewnością związki tej dyscypliny z lokalną specyfiką są daleko większe niż na przykład matematyki czy astronomii, to coraz większa liczba zagadnień podejmowanych przez bibliotekoznawstwo ma charakter uniwersalny. A to oznacza, że wiele analiz, badań i wynikających z nich wniosków praktycznych, wypracowanych dla konkretnej sytuacji w jednym kraju, może okazać się, po dokonaniu niezbędnych adaptacji, przydatnych w innym rejonie globu. Biblioteki na całym świecie używają tych samych lub bardzo podobnych systemów komputerowych, kupują czasopisma międzynarodowe u tych samych dostawców, zaczynają realizować przynajmniej część swoich zadań we wspólnym środowisku Internetu, mają podobne problemy z finansowaniem swojej działalności.

Proces globalizacji nie dotyczy jednak tylko kwestii technicznych i gospodarczych. Upodobią się rozwiązania polityczne i ustrojowe, normy i wartości społeczne, a także – co szczególnie istotne z punktu widzenia bibliotekoznawstwa – sposoby zaspokajania potrzeb informacyjnych i same zachowania informacyjne. W konsekwencji, doświadczenia i rozwiązania stosowane przez bibliotekarzy nawet w bardzo odległych krajach mogą okazać się inspirujące. Coraz więcej obszarów działalności bibliotecznej podlega standaryzacji w skali globalnej – zjawisko to dotyczy nie tylko formatów wymiany informacji, opisów katalogowych, ale także samych koncepcji opracowywania zbiorów, tworzenia języków informacyjno-wyszukiwawczych oraz wykorzystania międzynarodowych źródeł informacji i zasobów finansowych. Bibliotekoznawstwo porównawcze uprawiane w skali międzynarodowej może zatem służyć nie tylko uczeniu się, poznawaniu i wykorzystywaniu rozwiązań stosowanych w innych krajach, ale również rozwijaniu bezpośredniej współpracy między bibliotekami.

Celem tegorocznej konferencji Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UJ było z jednej strony poszukiwanie priorytetowych tematów istotnych dla rozwoju współpracy międzynarodowej w zakresie informacji naukowej i bibliotekoznawstwa oraz wymiana doświadczeń praktycznych związanych z tego typu współpracą, a z drugiej aktywizowanie polskiego środowiska bibliotekarskiego do podejmowania działań w skali międzynarodowej.

Obrady toczyły się w dniach 4-5.06.2007 r. na terenie III Kampusu Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Udział wzięło w nich prawie 50 przedstawicieli polskich ośrodków akademickich, bibliotekarze oraz goście z Danii, Nie-

¹ Oficjalna strona WWW konferencji: <http://www.inib.uj.edu.pl/konfer/bp/index.html>

miec, Norwegii, Stanów Zjednoczonych i Włoch. W sumie wygłoszono 20 referatów i komunikatów. Tradycyjnie, zasadniczym obradom towarzyszyła videokonferencja ze specjalistą ze Stanów Zjednoczonych, zorganizowana dzięki życzliwości i wsparciu Konsulatu Generalnego USA w Krakowie oraz przygotowana przez Danutę Bromowicz kameralna prezentacja katalogów wystaw organizowanych w Bibliotece Jagiellońskiej.

Wszystkie referaty i komunikaty oraz materiały dodatkowe zostały opublikowane nakładem IINiB UJ w Krakowie w czerwcu 2007 r. w postaci książki elektronicznej na CD-ROM-ie pod tytułem *Przenikanie i rozpowszechnianie idei oraz doświadczeń: zagadnienia międzynarodowego bibliotekoznawstwa porównawczego* (ISBN 83-921593-2-2). Wiosną 2008 r. jej zawartość zostanie nieodpłatnie upubliczniona w serwisie WWW Instytutu. Książka stanowi czwartą pozycję wydaną w ramach redagowanej przez Marię Kocójową trzeciej serii wydawniczej IINiB UJ zatytułowanej „ePublikacje Instytutu Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa UJ”.

Konferencja została oficjalnie otwarta przez M. Kocójową, organizatora konferencji, Susan Parker-Burns, konsula ds. prasy i kultury z Konsulatu Generalnego USA w Krakowie oraz Marię Próchnicką, dyrektora Instytutu INiB UJ.

Pierwszy dzień obrad wypełniły referaty gości zagranicznych. Podczas sesji prowadzonych przez Wandę Pindlową (IINiB UJ) dużo uwagi poświęcono problematyce konsekwencji zmian technologicznych i społecznych dla pracy współczesnego bibliotekarza i specjalisty informacji oraz charakteru jego roli w przedsięwzięciach ponadlokalnych. Dokonująca się współcześnie zmiana paradygmatu zawodu bibliotekarza, której przejawem są między innymi nawiązujące do wizji Web 2.0 koncepcje Biblioteka 2.0 i Bibliotekarz 2.0, skłania do głębszych refleksji na przyszłość zawodu, znaczenia komunikacji z użytkownikiem i samych usług informacyjnych (Helge Clausen, State and University Library w Aarhus, Dania). Rozwój środowiska Web 2.0, nowych narzędzi wyszukiwania informacji, zasobów i koncepcji w zakresie jej subiektywnego klasyfikowania musi prowadzić do przynajmniej częściowego przededefiniowania rozwiązań stosowanych przez współczesne biblioteki, ale jednocześnie, jak pokazują przykłady bibliotek amerykańskich, może też oznaczać szansę dla bibliotek (Laura Kaspari Hohmann, Ambasada USA w Warszawie). Poszukiwanie nowych rozwiązań, bardziej odpowiednich w stosunku do specyfiki środowiska informacyjnego współczesnego człowieka i dostępnych technologii, powinno dotyczyć także samego katalogowania i projektowania interfejsu użytkownika (Knut Hegna, University of Oslo Library, Norwegia). Przekształcanie się ogólnoswiatowej kultury i związane z tym zmiany w globalnej strukturze komunikacji, dystrybucji wiedzy oraz procesów pozyskiwania i udostępniania dóbr kultury, wymuszają od twórców i projektantów archiwów i bibliotek cyfrowych poszukiwanie efektywnych dróg docierania do nowych grup społecznych (Sam H. Minelli, Fratelli Alinari S.p.A, Włochy).

Zdaniem niektórych, mimo wielu wyzwań i trudności, także biblioteki uniwersyteckie czeka ciekawa przyszłość, ale pod warunkiem odpowiedniego kształcenia i stałego rozwijania wiedzy i umiejętności kadry bibliotecznej. W tym zakresie wymiana doświadczeń i samych programów edukacyjnych w skali globalnej jest nie tylko możliwa, ale i niezbędna (Barbara J. Ford, IFLA Governing Board, Mortenson Center for International Library Programs, USA). Rozwijaniu edukacji permanentnej bibliotekarzy, która pomagałaby w przezwyciężaniu niedostatków kulturalnych i edukacyjnych w krajach rozwijających się oraz wspieraniu międzynarodowej współpracy w zakresie usług bibliotecznych służy działalność The Mortenson Center for International Library Programs (Marek Sroka, University of Illinois at Urbana-Champaign, USA).

Poważne wyzwania stoją dzisiaj także przed metodami i narzędziami pomiaru dorobku naukowego. Stosowane powszechnie rozwiązania i wskaźniki sprawdzają się w odniesieniu do głównego nurtu komunikacji naukowej, publikacji

w języku angielskim, ukazujących się w czasopismach o zasięgu międzynarodowym. Badania bibliometryczne wykonywane w oparciu o zasoby najpopularniejszych baz cytowań utrudnia jednak obecnie nie tylko różnorodność języków publikacji czy pochodzenia naukowców, ale nawet sposób, w jaki zapisują swoje nazwiska i afiliacje (Rafael Ball, Central Library, Research Centre Jülich, Niemcy).

Ważnym punktem obrad była wspomniana już wideokonferencja zorganizowana dzięki życzliwości Susan Parker-Burns, konsula ds. prasy i kultury oraz staraniom Janiny Galas, kierownika AIRC z Konsulatu Generalnego USA w Krakowie. Dotyczyła problemów organizowania dostępu online do elektronicznych czasopism naukowych. Ann Snoeyenbos (Project MUSE, USA) w swoim wystąpieniu przedstawiła Projekt MUSE jako unikalną formę współpracy między bibliotekami i wydawcami, która pozwala udostępniać w Internecie pełnotekstowe wersje ponad 300 czasopism z zakresu humanistyki, sztuki i nauk społecznych za rozsądną cenę.

Obrady w drugim dniu toczyły się w 2 sesjach panelowych prowadzonych przez W. Pindlową i M. Kocójową (IINiB UJ). Punktem wyjścia dyskusji stały się kwestie związane z prowadzeniem badań porównawczych bibliotek i edukacji profesjonalnej na świecie (M. Kocójowa, IINiB UJ). Stosunkowo dużo miejsca poświęcono kwestii organizowania współpracy między bibliotekami, identyfikowaniu obszarów tej współpracy oraz jej potencjalnych korzyści.

Współpraca może stanowić podstawę organizacyjną realizacji usług informacyjnych. Na takich kooperacyjnych zasadach tworzone są na przykład tzw. American Corners, czyli centra informacji i kultury amerykańskiej – wspólne przedsięwzięcia ambasad amerykańskich i instytucji krajów, w których takie centra powstają (J. Galas, Amerykańskie Centrum Informacji, Konsulat Generalny USA w Krakowie). Z kolei współpraca środowisk bibliotekarskich, ale już nie tyle na poziomie organizacyjnym, co naukowym, pozwoliła na przykład na powstanie nowego typu opracowań analitycznych dotyczących prac z dziedziny bibliotekoznawstwa oraz rozwój strategii evidence-based librarianship (Barbara Maurer-Górska, IINiB UJ). Obiektywnym i porównywalnym źródłem do badań wykorzystania zasobów i usług bibliotecznych mogą być na przykład dane zbierane przez zintegrowany biblioteczny system kontroli dostępu HAN i system tworzenia bibliotek cyfrowych dLIBRA (Anna Tonakiewicz, Biblioteka Główna Politechniki Warszawskiej).

Warunkiem dalszego rozwoju współpracy jest poszukiwanie wspólnych platform, ujednolicenie formatów opisu danych i norm katalogowania. Z przykładem zjawiska internacjonalizacji tego typu standardów bibliotecznych mamy obecnie do czynienia w Niemczech, ale i polskie biblioteki przejmują coraz więcej rozwiązań wypracowanych w USA (Krystyna Hudzik, Biblioteka Główna UMCS w Lublinie). Innym bardzo ważnym obszarem współpracy i przede wszystkim badań komparatystycznych jest ocena jakości i efektywności współczesnych bibliotek. Zagadnienia te stanowiły zresztą główny nurt rozważań podczas konferencji generalnej IFLA w Seulu w 2006 r. (Elżbieta Barbara Zybert, IINiSB UW). Wizja „globalnej biblioteki”, wspieranej rozwojem współczesnych technologii informacyjnych i komunikacyjnych, każe też inaczej spojrzeć na rolę bibliotek w tworzeniu zasobów cyfrowych i współpracy w tym względzie z organizacjami komercyjnymi (np. Google). Koordynowanie takich projektów, ocena i selekcja zasobów, przetwarzanie materiałów bibliotecznych czy poszukiwanie funduszy na nowe projekty wymaga intensyfikacji współpracy międzynarodowej (Wojciech Zalewski, Stanford University Library, USA). Mimo istnienia obiecujących obszarów i oczywistych korzyści wydaje się jednak, że biblioteki naszego regionu jeszcze zbyt nieśmiało uczestniczą w głównym nurcie współczesnego bibliotekarstwa międzynarodowego i konieczne są działania aktywizujące, zachęcające biblioteki do zwiększenia swojej aktywności na tym polu (Marek Górski i Krystyna Kaczmarczyk, Biblioteka Politechniki Krakowskiej).

Duże zainteresowanie wzbudzały też zagadnienia związane z przystosowaniem bibliotek do zmieniających się warunków społecznych i technicznych ich funkcjonowania. Z jednej strony rodzące się społeczeństwo sieciowe zmusza bibliotekarzy do rozwijania pewnych konkretnych kompetencji i każe ponownie rozważyć kwestie budowania wizerunku biblioteki, który zapewniłby jej możliwość realizacji zadań w nowych warunkach (Małgorzata Kisilowska, IINiSB UW). Globalizacja pociąga za sobą ujednolicenie procedur i upodobnienie się bibliotek bez względu na to, w jakim kraju funkcjonują. Z drugiej strony, rosnące zróżnicowanie kulturowe środowisk lokalnych zmusza do poszukiwań efektywniejszych rozwiązań w zakresie udzielania wsparcia informacyjnego i kulturowego, wyrównywania szans i sprzyjania integracji (Maria Przastek-Samokowa, IINiSB UW). Zapewnienie satysfakcji „nowemu” użytkownikowi, funkcjonującemu w zmieniającym się świecie nauki i kultury, wymaga nie tylko wysokich i nowych kwalifikacji personelu bibliotecznego, ale też reorganizacji i przemian w mentalności bibliotekarzy oraz odpowiednich działań w zakresie *public relations* (Grażyna Wojsznis, Biblioteka Główna Politechniki Szczecińskiej). Różnicowanie się populacji użytkowników bibliotek jest także wynikiem pojawiania się coraz większej liczby studentów zagranicznych na naszych uczelniach. Polskie biblioteki akademickie nie tylko pośredniczą w dostępie polskich użytkowników do zagranicznych zasobów informacji, ale odwrotnie, muszą też świadczyć usługi na wysokim poziomie dla zagranicznych studentów przybywających na polskie uczelnie (Janina Otrębska, Biblioteka Główna Akademii Ekonomicznej w Katowicach).

Informacja naukowa i bibliotekoznawstwo jako dyscyplina nie może ograniczać się jednak tylko do reagowania na zmiany środowiska społecznego i technologicznego, do szukania optymalnych dróg wykorzystania nowych możliwości i realizowania zadań bibliotek w nowych realiach. Powinna pełnić także ważną funkcję poznawczą i mediacyjną w tworzeniu spójnej wizji przyszłości (W. Pindłowa, IINiB UJ).

Wspólna dyskusja kończąca obrady potwierdziła przekonanie uczestników o konieczności i ogromnych korzyściach, jakie płyną z przełamywania bariery lokalności i zaangażowania się we współpracę międzynarodową oraz szukania nowych rozwiązań na drodze badań komparatystycznych zakrojonych na szeroką skalę.

Remigiusz Sapa
Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa
Uniwersytet Jagielloński

Tekst wpłynął do redakcji 22 sierpnia 2007 r.